

ÍZLÉSEKEN VITATKOZNI

Részlet

B Á N K I É V A

Mintha a háborút jártam volna meg, úgy értem haza. Végigdőltem a díványon, anyuska szemrehányó tekintete előtt aludtam egy napot, két napot, majd éjszaka felkeltem, kenyeret ettem, befőttem, de igazából az anyanyelv táplált, amiből néhány mondat még álmomban is eljutott hozzám. Anyuska, csak a cipőmet lökte beljebb az ágy alá, igazából nem törődött velem, már Szerdahelyi Imre vagyok mindörökre, jutott eszembe. Pedig anyuska csak a fontosabb aggodalmak miatt nem törődött velem, nyomoznia kellett Bujdosó Anci után, lelki szemeivel követni minden mozdulatát. Annyi baj ért minket, hadarta, Miklós halála, apuska halála, aztán, fiam, a te szökésed, közbe akartam vágni, de, anyuska folytatta. Ez a lány csak bajt hoz ránk, hisz te is tudod, Imre, nem szereti az Úristen a szellemezőket.

(...)

Ekkor közölt népművelő cikkeket a lapban Méhes Rudolf és a műszaki újdonságok iránt érdeklődő Kisléghy Sándor. Csak a hirdetőik nem voltak tekintettel az évszakokra és a mezei munkákra, a dunaszerdahelyi porcelánüzletek, fogorvosok és Marguerite, a „vidéki úrinők kedvenc szállítója”. A bátyám is állandóan szerepelt a hirdetés rovátban (*Robbanómotorok! Önjárók! Vetőmag!*). A Hírlap szinte az egyetlen törvényes fóruma volt a csallóközi magyarságnak, ezért a szerkesztőség minden hónapban cikkezett, a dunaszerdahelyi gépszerkesztő, Berger Lipót találmányáról, az automatikus csengőről, ami a mozdonyvezetőket

figyelmezteti a váltókra. Nem rajtunk múlt hát, hogy a földgolyón nem lett kevesebb a vonatkatasztrófa.

De a földgolyó évről évre kisebb lett. Nyáron jöttek a hízók, a termésárák, az időjárás-előjelzések, égtek a kazlak, és tolvajok járták a szérüket. Szünetelt ilyenkor a versrovat, nem közöltünk társasági híreket. Júliusban–augusztusban elnémultak Berger Lipót automatikus csengői, ilyenkor csak a munka zaja hallatszott a mezőkön és olykor-olykor a dunai fürdőzők segélykiáltásai. A szokásos nyári híreket csak egy halálhír zavarta meg, elszenderült az egyház és család istápjá, az áldott emlékű parasztasszony, a piavei hős anyja, a mindenki által tisztelt és szeretett idősebb Torma Béláné, megtört szívvel gyászolják földjei, szomszédai, rokonai, lányai, Klára, Anna, Emmi, fiai, Béla és Imre. Kisanna, most hol vagy, gondoltam, mikor a gyászjelentést legépeltem. Ezen ne humorizálj, intett a főszerkesztő, Wiener Béla, húzd csak ki a gyászolók közül a földeket. De hat hét múlva olvasóimat egy igazi örömhírral örvendeztethettem meg. Május 15-én vasárnap ifj. Torma Béla birtokos házasságot köt a nagymegyeri Bujdosó Annával, a tudósító és a hivatalos tanú is én voltam, micsoda elbeszélői helyzet ez, jutott eszembe, mikor beszámoltam az olvasóknak a lagziról, ahol az angol szokásoknak megfelelően a vendégeknek csak szendvicseket, frissítőt és fagylaltot szolgáltak fel. Nem a pénz miatt, hiszen anyuskának a halála után még a ruhái ráncaiból is aranypénzek potyogtak. De a saját esküvőmön én is jól akarom érezni magam, mondta a bátyám, ráadásul, tette hozzá büszkén, egy vagyonba került Anci menyasszonyi ruhája.

Íme, a Csallóközi Hattyú, mondta Bohus főjegyző, mikor Anci tálcán, kontyosan kis minyonokat kínált körbe, olyan jól kezdődik, csak robbanás ne legyen, mint 1918-ban. De ezt csak halkán mondta, hisz a bátyám nem szerette Tormay Cecilt, és azt sem szerette, ha a balvégzetű cséplőgépprobanásra emlékeztetik. De azért az eseménynek megfelelően mégiscsak robbant valami, a pezsgősdugók, aztán a petárdák a szérúskert mögött, ezek után a bátyámat a megkomolyodott Kohn Rafi alig tudta egy rögtönzött, boldog tűzijátékról lebeszélni. De villogott a fényképész vakuja a gyümölcsfák alatt, a templom előtt, a cukrászdában, ahol az ifjú pár még egyszer fogadta a gratulációkat. Mindenki megnyugodott, hiszen a mennyegzőn nem jelent meg Bujdosó Károly a botjával és az átkaival. Majd perbe szállok veled Anci földjeiért, mondta a bátyám,

hiszen láthatja Bujdosó Károly, hogy hiába zárja el tőlem a hozományt, ezzel nem tart vissza az esküvőtől. Nem is húzták az időt, gondoltam, ahogy a templom előtt eszembe jutottak újra az esküvő előkészületei. Ahogy a csűrökbe került a gabona, ahogy megérkezett a Marguerite-szalomból Anci esküvői ruhája, már jön is a holtomiglan-holtodiglan. Eszembe jutottak a vadászok, akik reggel elindulnak, este hazatérnek ugyanoda, most hát a mi sorsunk is belekerült a körforgásba. De nem búslakodtam, kimentem a pajta mögé, ahol a cselédeknek húsos káposztát szolgáltak fel. Letelepedtem az Istenes fiúkhoz, akik a vendégek egy részével a minyonok elől már az első percben megszöktek. Végül megjelent a bátyám is éhesen, de nagyon boldogan, hogy megtudja, hova tűntek a vendégek. De hova mentek nászútra, kérdezte az ifjabbik Bohus, aki az új időkben nem lehetett se jegyző, se főjegyző, mint az apja. Még nem tudjuk, mondta a bátyám, a nagy sietségben nem volt időm szobafoglalásokra.

Úgyhogy késő délután egy nagy Európa-térképpel ott állt az ifjú pár a pozsonyi jegypénztár előtt. Ami késik, nem múlik, hajtogatta a bátyám, itt is eldönthetjük. Bámultam velük együtt a térképet, az országhatárok kacskaringói fölött Anci nyakán a pihécskéket, a nyár már megcsókolta, aranyszínűre szívta az összeset. De hát hol szálltok meg, kérdeztem, mellettem ott ácsorgott Emmi, és elbűvölve nézte a nyaralásból visszatért kofferokat, kalapokat, napernyőket. Lehetetlen, mondta a bátyám, hogy valaki épp a nászútján ne szálljon meg. Most csak egy kicsike utazásra megyünk külföldre. Aztán jön New York, Kalifornia, a Csendes-óceán, körülnézünk a másik oldalon is, ha Emmike nagy lesz és férjhez megy. Bámultuk a térképet, a menetrendet, ismételtgettük a városneveket, de Prága vagy Budapest nem volt külföld egyikük szemében sem. Anci Velencébe akart menni, de én figyelmeztettem őket, augusztus végén nem találnak szobát egy fürdőhelyen. Egy ósdi városban, nevetett a bátyám, ahol öregurak köhögnek, én nem is érezném jól magam, és nehéz is volt elképzelni őt egy homokos parton, fürdőnadrágban. Hát akkor Róma vagy Berlin, mondtam, zúgó forgalom, illendő számú műemlékek, szárnyaló autók. A bátyám bólintott, Anci, hogy kedvedre sétálgass, Rómában is találhatsz romokat, de Anci nevetett, ilyenkor Rómában meleg van, menjünk Berlinbe, mondta. Láttam, ahogy kacéran csillogó szeme megállítja a nyaralásból hazatérő

pozsonyi öregurakat. Pedig most nem is veszedelmes, gondoltam, nem is látszik másnak, mint egy gazdag és elégedett fiatalasszonynak, magasra tornyozott hajfürtökkel, divatos kalapban. Pedig nekünk se mondta el, hasított belém, hogy mi történt Kisannával. Csak indult büszkén a prágai gyorshoz, mintha ilyesmi nem is történhetne a családjukban. Hát viszlát, fiam, búcsúzott a bátyám a hálófülkés kocsinál, vigyázatok majd ti is Emmikével egymásra. Ha nem találnátok szállást, kiabáltam utánuk, de a vonat már indult, és én tényleg aggódni kezdtem, hisz kettejük közül csak Anci beszélt németül. De hát nem küldhettem őket Josef Katz lakásába.

Első éjjel egy rozoga fogadóban szálltak meg, ahol poloskát talált Anci a lepedőben, aztán lett rendes szállásuk, és bámulhatták az autóforgalmat vagy sétálgathattak a szoborerdőkben a Pergamon Múzeumban. Éppen Tiergartenből jöttek, a pinyek csicsérgésével a fülükben, Anci most fagyfaltozni kívánt, vonultak hát karonfogva a késő augusztusi fényben, bámulták egymás arcát a kirakatok visszatükröződő fényében, mikor hirtelen egy autó fékezett le. Rögtön láttam, hogy igazi kém-autó, mesélte a bátyám, olyan semmilyen színű kocsni, a rendszám tábla koszos, ilyen autókön lehet éjszaka a legkisebb feltűnés nélkül embereket és országokat adni-venni. Egy kar nyúlt ki, a kéz azt kiabálta, hát hogy lehet, hogy nem ismertek meg, legalább egy pillanatra szálljatok be. Hát mondanom se kell, mesélte, hogy Mályi Géza volt. Na mi van, kérdezte a bátyám, kitiltottak, mint forradalmárt Németországból? Dehogy, mondta köhögve-prüszkölve Mályi Géza, szénaallergiám van. A családközben még senki se hallott szénaallergiáról, így hát a bátyám meg-hökkenne, de azért az újdonságok iránti szokásos csodálatával hallgatta. Merő szenvedés így az élet, panaszkodott Mályi Géza, de hát így kell elutaznom Cambridge-be is. De csak a betegségről panaszkodott, a házasságon nem látszott csodálkozni, mesélte Anci. A válság majd elér minket is, adta át a nászútról hazatérő bátyám Mályi Gézától a legfrissebb hírt, összedől a német ipar, a cseh ipar, a magyar gazdaság. Talán nekem is üzent valamit, kérdeztem óvatosan. Nem, nem üzent, felelte, úgy viselkedett, mintha tudna rólunk mindent, mintha követne minket Berlinben is, csak éppen kedve támadt volna a szénanáthájáról panaszkodni. Berlin csodálatos, mondta, csak az ilyen Mályi Géza-féléket kéne

belőle hazaküldeni. Anci semmit sem szólt, csak közönyös arccal csomagolta ki a bőröndből az új ruháit.

Es elért minket a válság, a Csallóközi Hírlap csak eladhatatlan gabonakészletekről, elégedetlen zselléerekről, a Nagymegyeren szerveződő agrárkommunistákról számolhatott be. Milyen kár, gondoltam, hogy a sarlóások nem foglalkoznak jó népi irodalommal, olvass hát magyarországi irodalmat, Imi, figyelmeztetett Anci, olvass Szabó Dezsőt, Móricz Zsigmondot, tégy minket halhatatlanná egy nagy parasztrehányban, tette hozzá gúnyosan, és gömbölyödő hasa fölött összekulcsolta az ujjait. Ancit azzal csúfoltam, hogy csak grófnőről és szellemekről olvas, mert hiszen tényleg imádta a bonyolult történelemszöveget, a tükröket a tükrökben, a titkokat, a kibogozhatatlan, rejtélyesen kacsaringózó, egymásnak felelgető epizódokat. Mert egy unatkozó szépasszony vagy, mondtam, szörpöket szeretsz csinálni, nem vacsorát, amiben minden benne van. A népi irodalom, mondtá gúnyosan Anci, ez az egyetlen lehetőségünk, nem maradt más választásunk, és remek teste megfeszült, ahogy parodizálta a népi hősnőket, ahogy rittyentenek egyet, ahogy alszanak utána édesen, mint a tej, miközben a ruháik alól életes gondjaik kigömbölyödnek. Le ne vesd, szólt rá a bátyám mosolyogva, és Anci nevetve visszaült a székére. Imre, mondtá, amíg ez a realizmus uralkodik, te nem lehetsz sikeres.

Mégis, az egyetlen esélyem, és tényleg így gondoltam. Közben Anci, aki nem szerette az effajta irodalmat, de meghozatott Magyarországról minden könyvet, és ő tudta meg elsőként, hogy a Rónák népe regény-pályázatot tervez. Magasabban szárnyalhatnál az álhíreknél, Imike. Végezhetnél kutatásokat a Bujdosóknál, kísértet járja be Európát, szavaltá Mályi Géza orrhangján, a szabadságharcból visszatért Bujdosó Károly kísértete. Mondtam, hogy a Bujdosók önmagukban nem elég érdekesek, a Rónák népe egy szellemező parasztcsaláddal nem is lehet elégedett, én kétféle családban gondolkodom, kétféle időben. Az egyik családban mindig valami felrobban, az idő újra és újra erőszakosan megszakad, a másikon az öregek és a szellemek élnek a fiatalok helyett. És a két család szerelmes egymásba, mondtá Anci gúnyosan, milyen kár, hogy ma nem divatosak az ilyen történetek. Akármilyen lélektelen és emlékezet nélküli lényeknek képzeljük a parasztokat, arra csak egy bonyolult, időkét és nemzedékeket is összecsúsztató történet tud magyarázatot

adni, mondtam, hogy hogy lettünk mi vasárnapi polgárok, és miért nem ülsz te, Anci, egy budapesti bérpalotában.

Vasárnapi polgárok, ismételte Anci. A szellemezés, az áttetszőség iránti vonzalma miatt taszította őt minden végleges igazság és a társadalmi tematika. Az ő kedvenc könyvei az ún. lélektani regények voltak, a legkedvesebb regénye a Cleves hercegnő német fordítása, tudod, magyarázta, egy fordítás mindig szép, hiszen azt gondolhatod, ez még nem az igazi. Ujjaival, amelyek zongorázás közben régen annyira elbűvöltek a Bujdosó házban, végigsimította a derekát. Ilyenkor jó, szokta mondogatni, amíg nem tudhatjuk, hogy lány vagy fiú. A fordítások leleplezik az ábrándokat, de mégis, a legutolsó pillanatig életben tartják őket, elég mindent egy másik nyelv mögül megsejteni, mondta. Szerettem volna erről vele többet beszélni, de Anci legyintett, te más vagy, te írjál csak társadalmi regényeket, ma ez a divat, egy férfinak mindig sikeresnek kell lenni. A Bujdosóktól tudhatnál meg legtöbbet, mert ők azt képzelik, hogy minden fontos dolog megtörtént velük.

És ezt képzelték tényleg. Most divatba jöttünk, mondtam a Rónák népére hivatkozva Bujdosó Károlynak, mikor kifizetvén a hozományföldeket, meghívott magához egy koccintásra. Te jóra való vagy, nem úgy mint az a robbantós bátyád, mondta, a háború után láttam rajtad, hogy mennyire fáj neked édesapád halála. Bujdosó Károly tenyere redőibe beleívódtak a sárfoltok, figyeltem az ujjait, ahogy a szőlőben, még az I. Bujdosó Károly kísértet-korából való pincében bort tölt nekem. A bátyám gyengédsége másmilyen, gondoltam, ő soha nem tudná elképzelni, hogy élvezze valakivel a csendet egy hűs pincében. Én egy robbantós gyereket, aki mindenkit felül akar múlni, mondta Bujdosó Károly, azt a Dunába öltem volna. Te mindig valahányadik voltál a sorban, ezért hiszem, hogy te jó unokaöcsém lettél volna. Meggyőzővén így magát, hogy nincs semmilyen pokolgép a táskámban, töltött még egy pohárral, fanyar boruk volt, az ízét a Bujdosókon kívül nem is szerette senki. Meséltem neki, hogy jártam Budapesten. Válság van ugyan, de milyen érdekes, mindenki a parasztokról szóló könyveket keres. Meghiszem azt, csapott a mellére Károly bátya, akinek nincs földje, nincs semmije sem, nem is csodálom, hogy a nagy felfordulásban minden ember irigyel minket. Nem is céloztam rá, hogy a könyvekben ez másként lenne. Akinek nincs földje, hajtogatta Bujdosó Károly, annak nincs

semmije. Csak a saját földről lehet látni a napot, csak a saját fáink lombja alatt látszik a hold. Eszembe jutott, hogy Károly bácsi a legendák szerint húsz évig Amerikában dolgozott. Igen, fiam, mondta, de minden este imádkoztam a dűlőkért, és kimondtam minden este jó hangosan az állataink nevét, hisz tudtam, visszavárnak, nem vagyok földönfutó. Egy gazdag parasztfiú miatt megy egy másik országba, kérdeztem. Károly bácsi nem válaszolt, azt kellett hinnem, a maga idejében ő is robbantós fiú volt. II. Bujdosó Károly csak hősköteményt akart az apjáról, a Bujdosó házban mindenről hallgatni kellett, ami a földszerzőkre, I. Bujdosó Károlyra, a komáromi hősré és a legelső Torma Annára vonatkozott.

Kérdemeltük mi azt a sok földet, mondta II. Károly, mikor a csend újra megoldotta a nyelvét, apám csak két hete nőtt, mikor szólította a haza, és tizenhét éves voltam, mikor viszontláltam. Erről akartam kérdegetni, mit tudott az apjáról a tizenhét év alatt, miért kellett a komáromi menlevéllel az apjának bujkálnia, de hirtelen kellemetlenül hűvös lett, a hátamban éreztem az árnyékokat, és a félelmét is, amikor az apját tizenhét évesen viszontlátta. Károly bácsi Klapkáról akart beszélgetni, arról, hogy futottak Komárom sáncai alatt vérző fejjel az osztrákok, én az apja visszatéréséről, és arról, honnan lett a sok hold, és hogy kinek szülte Anna néni, amíg Károly bácsi Amerikában volt, Bujdosó Eszti. És kik ezek a rejtélyes unokaöcsök? II. Károly dühösen összeroppantotta az ujjai közt a poharat, és gyorsan folytatta saját történetét, mikor vérző fejjel futottak az osztrákok Komárom alól, és mikor az osztrákok meglátták a csodaágyúval közeledő Mack ezredet, és elmondta az egyetlen történetet, amit szeretett. Végighallgattam, aztán megkérdeztem, honnan lett az a sok föld, hol bujkált I. Bujdosó Károly, akinek halálhírét költötte a saját felesége. Károly bácsi felállt, nem heverészhetünk egy pincében, mondta, vár a munka, indulnunk kell. Összeszedte a poharakat, nem engedi a föld, hogy meghaljak, mormogta, felvette a kabátját, és sürgetően intett.

Egy rejtélyes módon meggazdagodott család, a háttérben egy rejtélyes hazatért apával, akit annyi bűnnel vádoltak, hogy azt a Prágai Pitaval is túlzásnak tartotta volna. De hát mi lett Bujdosó Ferivel, gondoltam, mi történik a házban a szellemekkel, kinek a fia Mályi Géza? De nem hívott volna magához Bujdosó Károly, ha Kisanna szökéséhez is köze

volna. Na menjünk, most már igyekezzünk, nógatott a kezében a pin-cukulccsal. Ahogy jöttünk kifelé a szőlőből, sötét lett, lépkedtem Bujdosó Károly után a sötétben, akárhova vezethet, gondoltam, nem látok az orromig sem. Már tudtam, hogy a regényemet Első Bujdosó Károly és Földszerző Torma Anna szerelmével és minden paraszti időszámítás kezdetével, a szabadságharcral indítom el. Pénz nincs, a parasztnak nem is volt soha, minden nagy földvagyon bűnnel, árulással, szerencsével, amerikázással kezdődik. Így kezdték a fiatal szerelmesek is, hiszen a Dunában aranyat csak századokkal korábban lehetett találni. Torma Anna vissza tudja hívni a földből a halottakat, és a húszéves Károly, aki a szabadságharc után bujkál a mocsarakban, a halottak között megszokta az éjszakát. Éjjel érkezik, mikor a kutyák is alszanak, és a fiú minden reggel ott találja az anyja ágyában az árnyékokat. Minden lány a halott apáé, a cselédlányok, a menyasszonyok is, gyűlnek a holdak a ház mögött, de gyűlnek a házban az árnyékok és a sérelmek is. Mindent kétszer kell megfogni, amit elejtesz a kezedből, reggelre valaki visszateszi. Egy apa van melletted, egy láthatatlan apa, valaki mindent hall, mindent kijavít. II. Károly is, mint annyi fiú Magyarországon, Amerikáról álmodik. Megkérdeztem az előttem baktató árnyékot, hány éves most, Károly bácsi? Ha elárulja, nem lett volna félelmetes, attól ijedtem meg, hogy Károly bácsi egész úton nem válaszolt, csak cammogott előttem. Ötvenegy meg harminc, az nyolcvanegy, számoltam, hiszen tudtam, Károly bácsi éppen Világos után született, furcsa, hogy eddig senki sem csodálkozott azon, hogy Bujdosó Károly nem látszik hatvanévesnek sem. Olyan erős, mesélte a szerelemtől remegő Böbe, hogy meg tudna állítani egy ökröt is.

Ez a cammogó árnyék, ez a hatalmas öreg vette el tőlem Csák Bőbét, és talán ő szöktette el Kisannát, a húgomat is. Rengeteg szál kötött össze minket, rokoni szál is, csak soha nem gondoltam utána, melyik szál lehet a legközelebbi. Baktattam II. Károly után, akinek a feleségével a pletykák szerint, a komáromi hős, a legelső Bujdosó Károly élt együtt. A halott, aki nem tudott a hatalomról lemondani. Baktattam az árnyék után, számomra minden félig-élő Bujdosó Károly olyan halott volt, mint a legelső. Próbáltam Amerikás Károlyt az apjáról később is faggatni. De nem válaszolt, de azt mondta, ha nem faggatom többet, meghív még egyszer szívesen. Nagyon egyedül lehetett, a fiai halottak, Károly a

legkisebb, elmebeteg, Anci férjhez ment, Anna néni, a felesége csak jár fel-alá a falvédős szoba és a spádz között, és beszél magában. Talán ott lehet a házban Kisanna, gondoltam, beszéltem volna a cselédekkel, de a Bujdosóknak csak öreg, kipróbált, szellemalakként fel-alá járó cselédek voltak.

Írtam a regényt még a szerkesztőségben is. Bujdosó Ferenc halála miatt nyomoz a rendőrség, de a nyomozók kudarcot vallanak. A bűnjelek eltűnnek, ahogy eltűnnek egymás után a fiatalok is, de míg a kísértetek orruknál fogva vezetik a rendőrséget, a föld is meghal, az árvíz mindig kevesebbet és kevesebbet hagy belőle, a dülőket méterről méterre elmossa a Duna. Az egész Csallóközből csak egy picinyke sziget marad, akkorka, mint egy tutaj, és a szigetet a hős, de immár magányos Első Bujdosó Károllyal belesodorja a víz a Fekete-óceánba. A Fekete-tengerbe, mondta a bátyám, mikor az utolsó fejezetet felolvastam. Dehogyan, mondtam, Magyarországot most keleten a Fekete-óceán, nyugaton a Fekete-óceán határolja. A történet a Fekete-óceánban ér véget, a Duna belefolyik a Fekete-óceánba, ahova megérkeznek más fantaszták, a feltalálók, akik magyar polgárságba akarják berobbantani magukat, a mozgalmárok, akik átszakítják a gátakat, a forradalmárok, akiknek az üzeneteit kézbesíti a földrészek között utazgató cambridge-i kém, Mályi Géza. Hogy gondolod ezt, kérdezte a bátyám a homlokát ráncolva. Egy merev társadalom egy döbbenetes módon változó, kísértetekkel teli világban, mondtam, abszurdá tesz minden magatartást, a hagyományörzést, de a változtatást is. Nem baj, én rettentő büszke vagyok, mondta a bátyám, na persze, az tetszik a legjobban, hogy az egészet te írtad. De lehet, mondta, hogy a Rónák népe másként képzeli el a parasztokat, mint mi. Szomorú történet ez, mondta a főszerkesztőm a Csallóközi Híreknél, még jó, hogy sokat lehet rajta nevetni. Talán azért szomorú, mert aztán a történet, a szerelem, a föld, minden újra kezdődik, de ki tudja, mikor, ki tudja, kikkel. De a sok titok, a tudatalatti megártott neked Prágában, Imre. Azt szeretjük, ha a becsületes parasztfiatalok csak küzdenek, és nem törődnek a szellemekkel, az óceánnal, a gépekkel. Nehéz mű ez, de azért csak küldd el a Rónák népének.

A magyarországi kritika könnyűnek talált mégis. Bizonyos szerzők, írták, nem tudják lefejtetni magukról a mikszáthos hagyomány tündérszáleit. Persze a népmeséssel összekuszált parasztörténetek is számít-

hatnak bizonyos közönségsikerre, főleg egy olyan vérbő anekdotázó tollából, mint a csallóközi Torma Imre. De az ilyen törekvések mégiscsak távol állnak a szikár és tudományos igényű parasztábrázolástól, amely a valóságot, a magyar parasztságot ízig-vérig reális szellemben mutatja be. Íme, megint egy szellem, gondoltam. De azért a Bujdosóimmal megjelentem Magyarországon, és arattam is bizonyos (szerény) közönségsikert. Meghívtak Szegeden egy író-olvasó találkozóra, de a közönség, aki állítólag olyan sokat nevetett a regényemen, csak azt kérdezte, áruljam el, végül is mi történt szegény Bujdosó Ferivel. Mivel nem én voltam a mindentudó nagymegyeri borbélysegéd, és nem én voltam a híres Prágai Pitaval, ezért nem tudtam válaszolni. Egy biztos, amint Bujdosó Anci megmondta, nem is lett belőlem sikeres férfi.

